

Любич В. В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО ФОРТИФІКАЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА

Анотація. У тезі розглянуто сучасний стан нормативно-правового регулювання у сфері військового та цивільного фортифікаційного будівництва України. Проаналізовано систему законодавчих і технічних документів, що визначають порядок проєктування, будівництва, експлуатації та технічного обслуговування фортифікаційних споруд. Акцентовано увагу на проблемах оновлення будівельних норм у контексті досвіду повномасштабної війни, необхідності інтеграції національної нормативної бази з європейськими та наївськими стандартами, зокрема STANAG та EN. Визначено основні напрями гармонізації військових і цивільних вимог, зокрема створення єдиного міжвідомчого стандарту, цифровізацію нормативної бази для застосування у BIM-системах та оновлення вимог щодо швидкокомтованих захисних споруд. Підкреслюється, що ефективна нормативно-правова база є фундаментом обороноздатності держави й гарантією безпеки населення.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, фортифікаційне будівництво, ДБН, цивільний захист, стандарти НАТО, STANAG, будівельні норми, інженерний захист.

Abstract. The thesis examines the current state of legal and regulatory frameworks governing military and civil fortification construction in Ukraine. It analyzes the system of laws and technical standards that regulate the design, construction, operation, and maintenance of fortification structures. Special attention is given to updating construction norms in the context of the full-scale war experience and the need to integrate Ukraine's regulatory base with European and NATO standards, particularly STANAG and EN. The paper highlights the key directions for harmonizing military and civil requirements, including the creation of a unified interdepartmental standard, digitalization of the regulatory database for BIM applications, and modernization of requirements for rapid-deployment protective structures. It is emphasized that an effective regulatory framework is the cornerstone of national defense capability and civil safety.

Keywords: legal framework, fortification construction, DBN, civil protection, NATO standards, STANAG, construction norms, engineering protection.

Нормативно-правова система у сфері фортифікаційного будівництва є визначальним чинником забезпечення обороноздатності країни та стійкості критичної інфраструктури в умовах воєнних дій. Фортифікаційні споруди — від польових укріплень до захисних інженерних систем подвійного призначення — потребують чітко визначених норм проєктування, матеріалів, технологій і контролю якості. З огляду на масштаб і динаміку бойових дій в Україні у 2022–2025 рр., постала необхідність комплексного оновлення нормативно-правової бази, яка до цього часу спиралася переважно на радянські стандарти та застарілі підходи до інженерного захисту.

Базові засади регулювання визначаються законами України «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про цивільний захист», «Про архітектурну діяльність» та «Про регулювання містобудівної діяльності». Ці акти встановлюють принципи планування, будівництва та утримання оборонних об'єктів, компетенцію державних і місцевих органів, а також механізми взаємодії між військовими та цивільними структурами. Проте реальні виклики сучасної війни показали, що формальні вимоги законодавства часто не відповідають оперативним потребам Збройних Сил та органів цивільного захисту, особливо у частині мобільності, швидкості спорудження і ремонтпридатності захисних систем.

На рівні технічного регулювання діє низка державних будівельних норм (ДБН), стандартів (ДСТУ) та відомчих керівництв. Серед них — ДБН А.3.1-5:2016 «Організація будівельного виробництва», ДБН В.1.2-14:2018 «Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів», ДБН В.2.2.5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» та ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 «Настанова щодо проєктування інженерного захисту територій». У військовому секторі головним відомчим документом є «Керівництво з польового фортифікаційного будівництва» (НФС-1-2022), яке конкретизує вимоги до польових укріплень, інженерних бар'єрів, бліндажів і сховищ. Водночас, значна частина чинних норм не враховує новітні матеріали — композити, геосинтетики, збірно-модульні конструкції — та вимоги до енергозабезпечення і сталості споруд у бойових умовах. Потребує вдосконалення й система

технічної стандартизації швидкомонтованих конструкцій і мобільних укриттів, які сьогодні масово використовуються на фронті, але не мають єдиних критеріїв сертифікації та контролю якості.

Одним із стратегічних напрямів розвитку є гармонізація національної нормативної бази з міжнародними вимогами НАТО та ЄС. Документи STANAG (зокрема 2280, 2885, 2931) встановлюють єдині стандарти щодо міцності, вибухостійкості, проєктування польових фортифікацій та матеріалів захисного призначення. Імплементация цих стандартів сприятиме уніфікації вимог до фортифікаційних споруд, сумісності технічних рішень і залученню міжнародної експертизи у сфері оборонного будівництва. Для підвищення ефективності нормативно-правового забезпечення доцільним є створення єдиного міжвідомчого нормативного документа, який би узгоджував військові та цивільні вимоги, передбачав механізми швидкого оновлення стандартів, а також інтеграцію з цифровими базами даних для систем ВІМ. Такий підхід дозволить скоротити час погодження проєктів, оптимізувати витрати ресурсів і підвищити рівень безпеки споруд.

Отже, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері фортифікаційного будівництва має стратегічне значення для України. Її оновлення повинно здійснюватися у трьох взаємопов'язаних напрямках — уніфікація військових і цивільних норм, модернізація технічних вимог із врахуванням сучасних технологій та гармонізація з міжнародними стандартами оборонного будівництва. Це створить підґрунтя для формування ефективної системи інженерного захисту, здатної забезпечити стійкість держави перед гібридними та високотехнологічними загрозами ХХІ століття.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про оборону України» №1932-ХІІ від 06.12.1991 р.
2. Закон України «Про цивільний захист» №5403-VI від 02.10.2012 р.
3. ДБН В.2.2.5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. — Київ: Мінрегіон України, 2023.
4. НФС-1-2022. Керівництво з польового фортифікаційного будівництва. — МО України, 2022.
5. ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016. Настанова щодо проєктування інженерного захисту територій. — Київ, 2016.
6. STANAG 2280 (Edition 3). Protective Construction Design Manual. — NATO Standardization Office, Brussels, 2021.
7. ДБН В.1.2-14:2018. Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів. — Київ, 2018.
8. Кравченко І.О. Правове регулювання оборонного будівництва в Україні. — Харків: НУЦЗУ, 2023.
9. NATO Engineering Design Handbook. Field Fortifications and Protective Structures. — Brussels, 2020.
10. Постанова КМУ №138 від 10.02.2017 р. «Про затвердження Порядку утримання та використання захисних споруд цивільного захисту».

Любич Володимир Володимирович — викладач кафедри військової підготовки, Вінницький національний технічний університет, м.Вінниця, e-mail: mr.lyubich1988@gmail.com.

Lyubich Volodymyr V. — lecturer at the Department of Military Training, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: mr.lyubich1988@gmail.com.